

ХУЛОСАИ

Шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзаи илм

(Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28.08.2026 №591)

Парвандаи аттестатсионии № _____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 01 октябри соли 2026 №29

Барои сазовор донистани Каримзода Марворид Олим, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ.

Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзӯи «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми ғӯсолаҳо хангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» аз рӯй ихтисоси 1.5.34. Физиология ба ҳимоя 18 июли соли 2026 қабул карда шуд, протоколи №22 шурои диссертатсионии 6D.KOA-051 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. суроғаи: 734025, www.tnu.tj ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17 №240 ш/д аз 30.06.2025

Довталаби дараҷаи илмӣ Каримзода Марворид Олим 2 июли соли 1992 таваллуд шудааст, миллаташ тоҷик, маълумоташ олии мебошад.

Довталаби дараҷаи илмӣ Каримзода Марворид Олим соли 2015 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси биология - омӯзгор хатм намудааст. Соли 2015 дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии рақами 62-и н. И. Сомонӣ ба ҳайси омӯзгори фанни биология корро шуруъ намуда то соли 2017 фаъолият намудааст.

Аз соли 2017 то 2021 ба ҳайси ассистенти кафедраи анатомия ва физиологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С. Айни фаъолият намуда, аз соли 2021 то инҷониб ассистенти кафедраи биохимия ва генетикаи донишгоҳи номбурда мебошад. Кори илмиро аз соли 2017 шуруъ намудааст.

Соли 2017 унвонҷӯ ба шӯъбаи аспирантураи ДМТ дохил шуда, дар мавзӯи «Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми ғӯсолаҳо хангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» таҳти роҳбарии Т.А. Иргашев кори илмиро шуруъ намудааст.

Диссертатсия дар кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. ва қисмати таҷрибавии таҳқиқот дар ғӯсолаҳои се ва шашмоҳаи зоти алои тоҷикӣ дар шароити хоҷагии зотпарварии кооперативии фермерии ба номи А. Юсупови шаҳри Ҳисори Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида шудааст. Таҳлилҳои озмоишӣ дар озмоишгоҳи Маркази миллии ташҳиси бойтории шаҳри Душанбе ба анҷом расонида шуд.

Роҳбари илмӣ: Иргашев Толибҷон Абидҷонович - доктори илмҳои кишоварзӣ, ходими пешбари илмӣ Институти чорводорӣ ва чарогоҳи Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон

Муқарризони расмӣ:

Алиев Дилмурод Давронович - доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи «Микробиология, вирусология ва иммунология»-и Донишгоҳи давлатии Самарқанд оид ба тиббию бойторӣ, чорводорӣ ва биотехнология;

Тошмуҳаммадзода Садриддин Тошмуҳаммад - номзади илмҳои кишоварзӣ, омӯзгори калони кафедраи тибби бойторӣ Донишгоҳи давлатии Данғара ба диссертатсия тақризи мусбат доданд.

Муассисаи пешбар: Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хучанд, кафедраи технологияи маҳсулоти хӯрока.

Дар хулосаи мусбии додашудаи муассиса, ки аз тарафи муқарриз Муҳиддинов Анваридин Риёзидинович, доктори илмҳои биологӣ, профессор ва аз тарафи мудир кафедраи технологияи маҳсулоти хӯрокаи ДПДТТ ба номи академик М.С. Осимӣ, номзади илмҳои химия, дотсент Тошхучаева Н.А. имзо шудааст ва аз ҷониби директори Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хучанд, номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент Содикзода Хурсанд Сафар тасдиқ шуда, қайд гардидааст, ки рисолаи номзиди доктараи дараҷаи илмӣ мувофиқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидааст.

Интишороти унвонҷӯй нуқтаҳои асосӣ, натиҷа ва мазмун диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад.

Диссертатсияи Каримзода Марворид Олим дар мавзӯи Хусусиятҳои физиологӣ ва мубодилаи моддаҳо дар организми гӯсолаҳо ҳангоми истифодаи гили бентонит ва премикс дар шароити иқлими гарм» аз рӯйи мубрамият, навоварии илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ доштани сазовори баҳои мусбӣ буда, ба бандҳои 76, 79, ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ карда шудааст ҷавобгӯ мебошад.

Дар тақриз дарҷ гардидааст, ки диссертатсияи пешниҳодшуда кори илмӣ ба итмом расида буда, аз нигоҳи сохтор ва мундариҷа комил аст.

Нуқтаҳои илмӣ ва натиҷаҳои диссертатсия саҳеҳ ва асоснок буда, ба ихтисоси 1.5.34. Физиология мувофиқат мекунад ва таҳқиқоти анҷомёфта маҳсуб гардида, ҷавобгӯ ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ мебошад.

Доктараи дараҷаи илмӣ Каримзода Марворид Олим оид ба мавзӯи диссертатсия 20 қорҳои илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Русия нашр кардааст.

Унвонҷӯ доир ба мавзӯ 1 монография ва 2 дастури методӣ, ки дар онҳо тавсияҳои амалӣ оид ба ҳазмшавии воҷҳои моддаҳои ғизоии ғӯсолаҳо, мубодилаи моддаҳо ва суръати афзоиш ва инкишофи нишондиҳандаҳои биохимиявии хуни онҳо дар шароити водии Ҳисори Тоҷикистони марказӣ таҳия карда шудааст, ба табъ расонидааст.

**Номгӯии муҳимтарин қорҳои илмии моҳияти диссертатсияро
инъикоскунанда ба таври зайл аст:**

1. Каримова М.О. Клинические показатели и газознергетический обмен телят при использовании бентонита и премикса в условиях долиненной зоны Таджикистана [Текст] / М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, В.И. Косилов, О.А. Быкова // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – 2018. – №2 (70). – С.156-159.

2. Каримова М.О. Рост и развитие телят при скармливании бентонита и бентонитсодержащего премикса [Текст] / М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, Ф.Н. Байгенов // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – 2019. – №4 (78). – С.205-208.

3. Каримова М.О. Метаболизм незаменимых аминокислот в организме телят под влиянием кормовой добавки [Текст] / М.О. Каримова, Т.А. Иргашев, В.И. Косилов, Ф.Н. Байгенов, М.Б. Ребезов // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – Оренбург, 2020. – №4 (84). – С.302-307.

4. Каримзода М.О. Влияние бентонитсодержащего премикса «Букача» на состав крови откормливаемых бычков [Текст] / М.О. Каримзода // Доклады Таджикской академии сельскохозяйственных наук. – Душанбе, 2024. – №4 (82). – С.141-148.

5. Каримзода М.О. Мубодилаи газу нерӯӣ ва нишондиҳандаҳои клиникии ғӯсолаҳо ҳангоми дар воҷи маводҳои ғизоӣ илова кардани премикси витаминию минералии «Буқча» [Матн] / М.О. Каримзода // «Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. Бахши илмҳои табиӣ». – Душанбе, 2024. – №4 (24). – С.207-210.

Монография:

6. Каримова М.О. Использование минерально-белково-витаминных добавок в животноводстве Таджикистана / Т.А. Иргашев, Э.С. Шамсов, Ф.Н. Байгенов, В.И. Косилов, Д.Д. Эргашев, М.О. Каримова. – Душанбе: «КВД Матбаа» 2021. – 354 с.

Тавсиянома:

7. Иргашев Т.А., Каримова М.О., Шамсов Э.С., Байгенов Ф.Н. Дастури методӣ оид ба истифодабарии гили бентонит ва премикс дар ҳӯронидани ғӯсолаҳои то 6 моҳа. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 20 с.

8. Иргашев Т.А., Шамсов Э.С., Раҷабов Ф.М., Эргашев Д.Д., Каримова М.О., Байгенов Ф.Н. Тавсиянома оид ба истифодабарии самаранокӣ воҷҳои гуногуни гили бентонит дар давраи парвариш ва парвории буқачаҳо. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 24 с.

Дар қорҳои ба нашр расонидаи унвонҷӯ оид ба ҳазмшавии воҷҳои моддаҳои ғизоии ғӯсолаҳо, мубодилаи моддаҳо ва суръати афзоиш ва

инкишофи нишондиҳандаҳои биохимиявии хуни онҳо дар шароити водии Ҳисори Тоҷикистони марказӣ пешниҳод карда шудааст.

Ба диссертатсия ва автореферат тақризҳои зерин ворид шудаанд:

1. Доктори илмҳои кишоварзӣ, ходими пешбари илмии Институти чорводорӣ ва чарогоҳи Академияи илмҳои кишоварзӣ Тоҷикистон Эргашев Д.Д. ба автореферати диссертатсия тақризи (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст) мусбӣ додааст.

2. Доктори фалсафа (Phd) аз рӯи ихтисоси 6D060700 Биология кафедраи фанҳои табиӣ - риёзӣ Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷӣ Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода Ҳафизов Д.Ш. ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст) тақриз мусбӣ аст.

3. Номзади илмҳои биологӣ, мудири кафедраи Биологияи тиббӣ бо ассосҳои генетикаи МТҒ “Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон Искандаров Э.Ҳ. ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбӣ аст.

4. Доктори илмҳои биологӣ, профессор, муовини ректор оид ба илм, Муассисаи ғайритижоратии саҳомии Донишгоҳи аграрӣ-техникӣ ва ғарбии Қазоқистон ба номи “Жангирхон”, Шамшидин Алжан Смаилули ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), автореферати диссертатсияро мусбӣ арзёбӣ намудааст.

5. Доктори илмҳои биологӣ, мудири кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С. Айни Бобозода И.А. ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст). Номбурда оид ба дастовардҳои муаллифи рисола андешаҳои ғайриҷид, онро мусбӣ арзёбӣ намудааст.

Ҳамаи тақризҳо мусбӣ буда, муқарризони ғайрирасмӣ муҳимияти ҷанбаҳои назариявӣ амалӣ, навоарӣ ва дастовардҳои илмӣ муаллифи диссертатсияро таъкид намудаанд. Инчунин кори диссертатсионии Каримзода Марворид Олим таҳқиқоти ба анҷомрасида таҳассуси илмие мебошад, ки ба ихтисоси 1.5.34. Физиология мувофиқат мекунад ва муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ мебошад.

Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок карда мешавад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи физиология буда, дар қорҳои илмӣ таҳқиқоти фаъолона иштирок карда, дар ин самт мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба диссертатсияи мазкур наздикӣ доранд. Муассисаи пешбар яке аз бонуфузтарин муассисаҳои илмӣ ба шумор рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқи таҳлили масоили биологӣ хеле маъруф гардиданд ва онҳо ба кори диссертатсионӣ оид ба мубрамияти мавзӯ, навоари илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастомада баҳои объективона дода метавонанд.

Шурои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ:

коркард карда шуд: истифодаи гили бентонит ва премикси витаминӣ-минералӣ мубодилаи моддаҳо, азхудкунии моддаҳои ғизоӣ, мубодилаи нитроген, аминокислотаҳои ивазнашаванда ва элементҳои минералии ғӯсолаҳоро дар шароити иқлими гарм беҳтар менамояд. Омӯзиши таъсири гили бентонитӣ ва премикс ба танзими мубодилаи обу намак ва нигохдории гомеостаз, афзоишу рушди физиологӣ ғӯсолаҳо муайян карда шуд, ин натиҷаҳо метавонанд донишҳои илмӣ мавҷударо ғанӣ гардонанд.

Таъсири бентонит ва комплекси иловагӣҳои бентонитдори сафедаву витаминию минералӣ премикси «Букқача»-и истеҳсоли ватанӣ ба раванди физиологӣ биохимиявӣ ва инчунин ба мубодилаи моддаҳо, афзоиш ва инкишофи ғӯсолаҳои зоти алои тоҷикӣ то синни 6 моҳагӣ бори аввал омӯхта шуда, маълумотҳои назарраси физиологӣ биохимиявӣ **ошкор карда шуд**. Таҳқиқот бо усулҳои муосири физиологӣ, биохимиявӣ, зоотехникӣ ва оморӣ, ҳаҷми кофии маводи таҷрибавӣ ва такроршавандагии таҳқиқот таъмин карда шудааст. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд ҳангоми такмили меъёрҳои ғизодихӣ ва истифодаи иловаҳои ғизоӣ дар парвариши ғӯсолаҳо ба назар гирифта шавад.

пешниҳод шудааст: дар шароити водии Ҳисор ҳангоми хӯронидани ғӯсолаҳо дар заминаи ратсионҳо дар вақти дохил намудани юнучкаи сабз ва иловагӣҳо хароҷотҳои на он қадар баланди хӯрокахои ширӣ (120-150 кг шири холис дар як моҳ) илова ба воияи 80-100 г бентонит ва 80 г премикс аз моддаи хушки ВХ ба ғӯсолаҳо хӯронидан мувофиқи мақсад мебошад. Усули нави ғизодихӣ дар ғӯсолаҳои зоти алои тоҷикӣ гуруҳҳои I ва II неруи хӯрокаро дар синтези маҳсулотҳо нисбат ба гуруҳи назоратӣ бо фарқияти на он қадар зиёд байни гуруҳҳо ба ғӯсолаҳои якум беҳтар масраф кардаанд. Дар ҳоле ки исбот шудааст, маводи хӯрокаро ғӯсолаҳои бо хӯроки иловаи комплексӣ қабулкарда хубтар истеъмол ва масраф намуда, ҳазмкунии моддаҳои ғизоии ратсионро беҳтар мекунад.

Истифодаи гили бентонит ва премикси витаминӣ-минералӣ ба мӯътадил гардидани ҳарорати бадан, суръати нафаскашӣ ва набз, беҳтар шудани мубодилаи энергия ва равандҳои оксидшавию барқароршавӣ, инчунин баланд шудани сатҳи гемоглобин, эритроцитҳо, сафедаҳои умумӣ ва нишондиҳандаҳои минералии хун мусоидат намуда, мутобиқшавии организмро ба иқлими гарм беҳтар мегардонад.

Исбот шудааст, ки дар дараҷаи гуногуни ғизои ширии истеъмол намудаи ғӯсолаҳо дар давраи аз таваллуд то 6-моҳагӣ, илова кардани бентонит бо воияи 80-100г ва 80г премикс ратсионӣ хӯрок ба мубодилаи нитроген, аминокислотаҳои ивазнашаванда, моддаҳои минералӣ, нерӯ, ҳазмшавии моддаҳои ғизоии ратсионӣ хӯрокҳо, дигаргунии хун, афзоиш, инкишоф ва пардохти хӯрок таъсири мусбат мерасонад.

Қорӣ намудани натиҷаҳои назариявӣ ва амалии омӯзишро ҳангоми хондани курсҳои таҳассусӣ дар кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М.-и ДМТ, истифода бурдан мумкин аст.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ бо он асоснок карда шудааст, ки ҳангоми парвариши ғӯсолаҳо дар меъёрҳои пасти ҳӯрокҳои ширӣ (120 кг шири ҳолис) истифодабарии бентонит бо вояи 80-100г ва 80 г премикси «Букқача» дар тобистон аз моддаи хушкӣ ратсион ҳамон гуна афзоишро таъмин мекунад, ки ҳангоми масрафи 150 кг шири ҳолис дар як моҳ, бо коҳишҳои масрафи ҳӯрока ба андозаи 11% ($P < 0,01$) (аз 4,2 то 3,7 воҳиди ҳӯрока) ба 1 кг афзоиши вазни зинда таъмин менамояд.

Вобаста ба масъалагузори диссертатсия истифодаи самаранок бо усулҳои муосири физиологӣ ва биохимиявии таҳқиқот, коркарди омӯри натиҷаҳо таъмин ва асоснок карда шуд.

Баён шудани эътимоднокии ҳулосаҳои илмӣ инчунин бо мувофиқати натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур ба маълумоти дар адабиёти илмӣ ватанӣ ва хориҷӣ мавҷудбуда, инчунин бо арзёбии маҷмӯи нишондиҳандаҳои физиологӣ, гематологӣ, биохимиявӣ ва мубодилаи моддаҳо асоснок карда шудааст.

Ошкор гардидани омӯзиши таъсири истифодабарии бентонит бо вояи 80-100г ва 80 г премикси «Букқача» ба миқдори лейкоцитҳо ва қобиляти фагоситари онҳо таъсири самаранок мерасонад.

Инчунин **ошкор гардид**, ки истифодаи гили бентонит ва премикси витаминӣ-минералӣ ба афзоишу рушди организм, баланд шудани вазни зинда ва афзоиши миёнаи шабонарӯзии ғӯсолаҳо мусоидат мекунад.

Таъсири гили бентонит ва премикси «Букқача» ба нишондиҳандаҳои физиологӣ, биохимиявӣ ва гематологӣ, равандҳои мубодилавӣ, афзоиш ва инкишофи ғӯсолаҳо дар шароити водии Ҳисор **омӯхта шуданд**.

Аз нав тақмил додани усулҳои маъмул ва муосири таҳқиқоти физиологӣ.

Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи доктарабонӣ дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия, бо мақсади қабули яхелаи иловаҳои сафедаро витамину минералӣ ба организми ғӯсолаҳо онҳоро зарур аст, ки ду бор дар якшабонарӯз бо вояи шабонарузии ду тақсими баробар ҳӯронидан лозим аст. Ҳӯронидан бо иловаҳои сафедаро витаминӣ ва минералӣ дар давраи синну соли то 3-4 моҳагӣ бо ҳӯрокҳои серғизо мувофиқи мақсад мебошад.

Ҳангоми омода намудани ҳӯроки ғӯсолаҳо, ратсиони ҳӯроки онҳоро аз рӯи таркиби аминокислотаҳои ивазнаншаванда, калсий, фосфор, натрий, хлор ва ғайра бояд ҳатман таҳти назорат қарор дод. Аз ин лиҳоз, истифодаи бентонит ва премикси «Букқача» барои нашъунамои ҳисмонии ҷавонаҳои 3 моҳа ва 6 моҳа натиҷаҳои дилхоҳ дода тавонист. Бинобар ин барои истифода ба хоҷагҳои зотпарварӣ тавсия додани он мумкин аст.

Коркардҳои илмӣ, ки аз рӯи натиҷаҳои корхое, ки аз ҷоп барномаданд метавонанд дар таҳияи барномаҳои таълимӣ дар самти омӯзиши физиологияи ҳайвонот, технологияи омодакунии ҳӯроки ҷорво ва дигар ғанҳои ба мавзӯ алоқаманд истифода бурдан мумкин аст.

Озмоишҳои гузаронидашуда барои рушду такомули бобу фаслҳо ва мавзӯҳои ҷудогонаи китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимии соҳаи физиологияи ҳайвонот, роҳу усулҳои самараноки беҳтар намудани ҳӯроки чорво ва мунтазам бо назардошти дастовардҳои илмӣ соҳаи ҳӯронидани ғӯсолаҳо мусоидат мекунад.

Муайян карда шуданд баҳодиҳии ҳамаҷонибаи нишондиҳандаҳои зоотехникӣ, физиологӣ ва иқтисодӣ нишон дод, ки истифодаи ин иловаҳо самаранокии парвариши ғӯсолаҳоро баланд бардошта, хароҷоти ҳӯрокро ба воҳиди маҳсулот коҳиш дода, дараҷаи мутобикшавии ҳайвонотро ба шароити иқлими гарм муътадил мегардонад.

Офарида шуд. Натиҷаҳои ба дастмада бо истифодаи усулҳои таҳлили ҳозираи ба даст оварда шуда ба таври омӯрӣ коркар карда шудаанд: миёнаи арифметикӣ, ҳатогии он, ҳадди ақал ва максималии он муайян карда шудаанд.

Дар шароити водии Ҳисор таъсири бентонит ва премикси бентонитдори ватании «Буқача» ба равандҳои физиологӣ, мубодилавӣ, афзоиш ва инкишофи ғӯсолаҳои навӣ тоҷикии зоти сиёҳало то синни 6-моҳагӣ муайян ва **муаррифӣ карда шуд.**

Баррасии эътимодноки натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки натиҷаҳои таҳқиқот бо интиҳоби дурусти объект ва усулҳои он, истифодаи усулҳои муосири физиологӣ, биохимиявӣ, зоотехникӣ ва омӯрӣ, ҳаҷми кофии маводи таҷрибавӣ, риояи нақшаи таҷрибавӣ ва такроршавандагии таҳқиқот таъмин гардида, мутобикати натиҷаҳои таҷрибавии таҷрибаҳои назоравӣ бо иттилооти дигар муаллифон тасдиқ менамоянд. Натиҷаҳои ба дастмадаи таҳқиқ барои коркард намудани маълумотҳо дар таҳқиқ ва ҷустуҷӯи растаниҳои дорои бойи маводҳои ғӯлои биология, ки хусусияти мутобиккунандагӣ доранд, корҳои олимони хориҷӣ ва ватанӣ бахшида шудаанд.

Дар ҷараёни таҳқиқ ба комёбиҳои муҳаққиқони Россия В.В. Богомолов, О.А. Быкова, К. Васильев, Б.А. Дзагуров, И.М. Зиннатуллин, А.П. Калашников, В.И. Косилов, олими қазок К.К. Бозымов таъя намудем. Комёбиҳои олимони тоҷик низ дар бобати таҳқиқи сифати ҳӯроки чорво, таъсири иловаҳои биологияи ғизоӣ назаррас мебошад. Дар ин самт саҳми муҳаққиқони тоҷик: Т.А. Иргашев, А.К. Ғаффоров, Х.Д. Абдуллоев, Ф.Н. Байгенов, Ф.М. Раҷабов, З.М. Шомуродова, Р.С. Юсупов, Э.С. Шамсов, Д.Д. Эргашев, Т.Б. Рӯзиев ва дигарон қалон мебошад. Ҳамзамон дар рафти омӯзиш ва таҳқиқотҳои усулҳо ва роҳҳои нави ворид намудани ғизоҳои иловагӣ ба чорвои навтаълид дар хоҷагии қишлоқ таҳти омӯзиш қарор гирифт.

Маълумотҳои пешниҳодшуда имконият медиҳанд, ки натиҷаи таҳқиқоти онҳо бештар ба маҳсулнокии шир ва ғӯшти чорвои қалони шохдор бахшида шудааст. Мавзӯи мавриди назар бинобар пурра омӯхта нашудан интиҳоб шудааст.

Дар натиҷаи тадқиқотҳо хусусияти таъсири гили бентонит ва премикс ба нишондиҳандаҳои физиологӣ ва мубодилавии ғӯсолаҳо ошкор карда шудаанд.

Гоя асоснок шудааст, ки дар асоси таҳлили амалияи ҳулосаи муаллифони хориҷӣ ва ватанӣ оид ба омузиши равандҳои физиологӣ, биохимиявӣ, мубодилавӣ ва афзоиши бошиддат ва инкишофи ғӯсолаҳо дар давраи парвариш аз давраи таваллуд то 6 моҳагӣ бо истифодаи усулҳои маъмули биологӣ, физиологӣ, биохимиявӣ, зоотехникӣ ва мувозинатӣ ба роҳ монда шудааст.

Истифода шудаанд тафсири натиҷаҳои ба даст омада бо истифода аз усулҳои муосири коркарди иттилоот ва таҳлили омори амалӣ карда шудааст.

Муайян шудаанд, ки дар шароити водии Ҳисор ҳангоми истифодаи юнучкаи сабз ва ҳӯрокаи омехта, бо масрафи 120-150 кг шири холис дар як моҳ, ба вояи ҳӯрокаи ғӯсолаҳо илова намудани 80-100 г бентонит ё 80 г премикси «Буқча» мувофиқи мақсад мебошад.

Таъсири бентонит ва комплекси иловагӣҳои бентонитдори сафедаву витамину минералӣ премикси «Буқча»-и истеҳсоли ватанӣ ба раванди физиологӣ биохимиявӣ ва инчунин ба мубодилаи моддаҳо, афзоиш ва инкишофи ғӯсолаҳои зоти алои тоҷикӣ то синни 6 моҳагӣ бори аввал дар шароити водии Ҳисор **истифода шудаанд**.

Дар дараҷаи гуногуни ғизои ширии истеъмол намудани ғӯсолаҳо дар давраи аз таваллуд то 6-моҳагӣ, илова кардани бентонит бо вояи 80-100гр ва 80гр премикс ратсионӣ ҳӯрок ба мубодилаи нитроген, аминокислотаҳои ивазнашаванда, моддаҳои минералӣ, нерӯ, ҳазмшавии моддаҳои ғизоӣ ратсионӣ ҳӯрокҳо, дигаргунии хун, афзоиш, инкишоф ва пардохти ҳӯрок таъсири мусбат мерасонад.

Дар гуруҳи якуми таҷрибавӣ вазни зиндаи ғӯсолаҳо дар 6-моҳагӣ 133,4 кг-ро ташкил дода, нисбат ба гуруҳи дуюм 8,7 кг (6,1%) камтар ва нисбат ба гуруҳи назоратӣ (132,1 кг) каме баландтар буд, дар ҳоле ки афзоиши миёнаи шабонарӯзии вазн низ аз гуруҳи дуюм 11% пасттар буд. Дар маҷмӯъ, гуруҳи дуюм, ки бентонити маҳаллиро қабул мекард, аз рӯи вазни зинда ва зиёдшавии он нисбат ба дигар гуруҳҳо натиҷаҳои беҳтар нишон дод ($P < 0,05-0,01$).

Саҳми шахсии доктарабон дарёфти дараҷаи илмӣ: Муаллиф барнома ва усули таҳқиқотро мустақилона таҳия намуда, доир ба мавзӯи тадқиқшаванда адабиёти заруриро мутолиа карда, иқтибосҳо гирифтааст.

Унвонҷӯ гуруҳҳои таҷрибавӣ чорвора ташкил карда, ҳазмшавии моддаҳои ғизоӣ вояи ҳӯрокаи, мубодилаи таҷрибаҳо, хусусиятҳои физиологӣ, нишондиҳандаҳои клиникӣ ва гематологӣ, мубодилаи газу нерӯӣ, афзоиш, инкишоф, коркарди омории маълумотҳои ба дастомадаро омӯхта, натиҷаҳои таҳқиқотро дар интишорот ва ҷобачогузории рисолаи номзадӣ ва автореферат инъикос намудааст.

Маводи асосии таҳқиқоти диссертатсия дар 20-маводи илмӣ нашр гардидааст, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия нашр кардааст. Унвонҷӯ доир ба мавзӯ 1 монография ва 2 дастури методӣ, ки дар онҳо тавсияҳои амалӣ оид ба ҳазмшавии вояҳои моддаҳои ғизоии ғӯсолаҳо, мубодилаи моддаҳо ва суръати афзоиш ва инкишофи нишондиҳандаҳои биохимиявии хуни онҳо дар шароити водии Ҳисори Тоҷикистони Марказӣ таҳия карда шудааст, ба таъъ расонидааст.

Диссертатсия дар ҳаҷми 169 саҳифаи чопии компютерӣ таҳия шудааст, ки он аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, боби 1 «Асосҳои илмӣ-назариявии таъсири гили бентонит ва премикс ба мубодилаи моддаҳо», боби 2 «Шароит, мавод ва усулҳои тадқиқот», бобҳои 3- оид ба натиҷаҳои таҳқиқот, боби 4 баррасии натиҷаҳои тадқиқот ва хулоса, феҳристи адабиёт иборат мебошад. Дар диссертатсия 25 ҷадвал ва 16 расм, дода шудааст. Рӯйхати адабиёти истифодашуда аз 195 номгӯй иборат буда, аз он 35 номгӯй ба забони англисӣ мебошанд.

Дар ҷаласаи 01.10.2026 шурои диссертатсионӣ қарори сазовор дониستاني Каримзода Марворид Олим бо дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 1.5.34. Физиология бароварда шуд.

Ҳангоми гузаронидаи овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 10 - нафар иштирок доштанд, аз ҷумла доктори илм 5-нафар аз рӯйи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда. Аз 10 - нафар иштирокдоштагон дар маҷлис, ки ба шуро шомил буданд, овоз додаанд: тарафдор - 9, муқобил-1, бетараф нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

Раиси шурои

диссертатсионӣ, доктори

илмҳои биологӣ, профессор

Қодиров Абдусалом Ҳафизович

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ

номзади илмҳои биологӣ,

дотсент

Мирзоев Нуриддин Маҳмадович